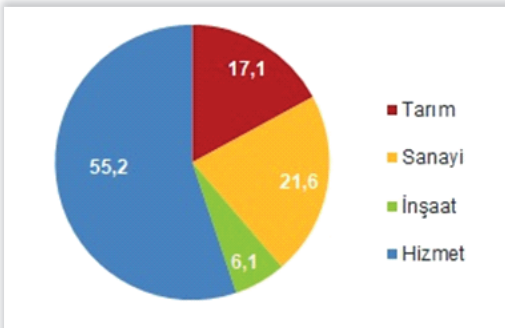

Tarımda İş Sağlığı Ve Güvenliği

Dünya genelinde iş kolları göz önüne alındığında tarım, inşaat ve madencilik sektörü ile birlikte en tehlikeli üç sektör arasında yer almaktadır. Tarım sektöründe çalışan işçiler ürünün ekim dikiminden yetiştirilmesine, hasadından ambalajlanmasına kadar tüm aşamalarında rol sahibidir. Açık alanlarda yapılan bitkisel ve hayvansal üretimin yanı sıra, kapalı alanlarda yapılan hayvancılık faaliyetleri, seralarda yapılan üretim faaliyetleri tarımsal üretimdeki çeşitliliği ve kapsamın büyüklüğünü ortaya koymaktadır.

İşçiler tarım sektöründeki yüksek çalışma potan-siyeli ve işgücüne karşın emeğinin görünmezliği ve sektördeki kayıt dışılığın yüksekliği sebebiyle üretimden aldıkları paya bakıldığında aradaki farkın büyüklüğü göze çarpmaktadır. Tarım sektöründe yüksek bedensel performans ve uzun çalışma saatlerine karşın ücretlendirme, sağlık, ulaşım, barınma, eğitim ve sosyal sıkıntılar oldukça yoğun görülmektedir. Tarımsal üretimde arz ve talebin değişken oluşu, sektörün ekonomik yönünü diğer sektörlerden önemli ölçüde ayırmaktadır. Bu özelliklerine ek olarak, mevsime, yıla ve doğa şartlarına bağlı olması, üretim periyodunun sınırlılığı, ürün çeşidi fazlalığı, çalışma şartlarının farklılığı, iş bölümü ve uzmanlaşmaya elverişli olmaması gibi farklılıkları bu alanda yapılacak düzenlemeleri ve çalışmaları da her açıdan zorlaştırmaktadır.

TÜİK verilerine göre ülkemizde tarım sektörü hizmet ve sanayi sektörlerinin ardından %17 pay ile 5 milyondan fazla kişiyi istihdam etmektedir (Şekil 1).

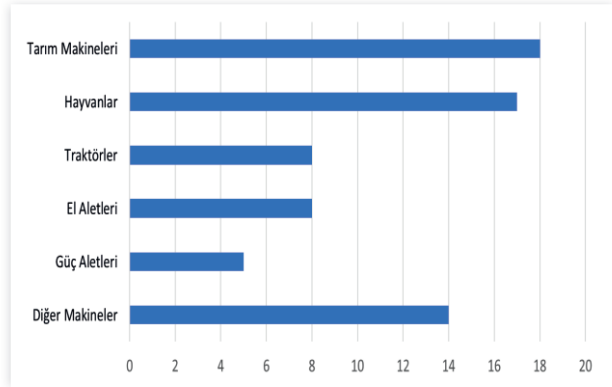
Grafik 1. Türkiye'de İstihdamın Sektörel Dağılımı (%)

Tarım Sektöründe Riskler

ILO verilerine göre 1,3 milyar kişiyi istihdam eden tarım sektöründe her sene 170.000 kişi hayatını kaybetmekte, çok sayıda çalışan çeşitli iş kazalarıyla karşılaşmakta ve iş hastalıklarına maruz kalmaktadır.

Tarım sektörü, Avrupa Birliği İstatistik Ofisi (EUROSTAT)' ne göre inşaat sektörünün ardından en tehlikeli ikinci sektör olarak değerlendirilmektedir.

Karşılaşılan kazalarla ilgili oransal durum Grafik.1'de gösterilmiştir.

Grafik 2. Yaralanmalı kazaların oransal dağılımı (%)

Sektörde iş sağlığı ve güvenliği açısından çalışanları bekleyen riskleri şu şekilde sınıflandırmak mümkündür;

1.1. Açık Havada Çalışma Kaynaklı Sorunlar

Açık hava ve sıcak koşullarda çalışma zorunluluğu sonucu sıcak çarpması, baygınlık, kramplar gibi geçici sorunlarla karşılaşabilmektedir. Ayrıca meyvecilikte budama ve hasat işlemlerinde yüksekte çalışma sonucu düşme riski bulunmaktadır.

Şekil 1. Yüksekte Güvensiz Çalışma

1.1. Mekanik Riskler

Kaza sebepleri insan kaynaklı veya makina kaynaklı olabilmektedir. İnsan kaynaklı başlıca sebepler arasında operatör dikkatsizliği, emniyet kurallarına uymama, bilgi eksikliği, deneyim eksikliği sayılabilir.

Makina kaynaklı sebeplerin en yaygın olanları ise bakımsızlık, teknik arızalar, donanım yetersizliği ve muhafazalarının sökülmüş olmasıdır.

Şekil 2. İş Güvenliği Kurallarına Uyulmamasının Sonucu Meydana Gelen Bir Kaza

Kazaların birçoğu tarım makinasının devrilmesi, yuvarlanması, çalışanın düşmesi, makinanın altında kalması, çalışanın ya da kıyafetlerinin çalışır-döner parçalarla teması gibi önlenabilir sebeplerden kaynaklanmaktadır.

Şekil 3. Traktör Kazası

Kazaların %76'sı tarım makinası kullanırken, %8'i ayar yaparken, %4'ü tamir ya da bakım yaparken, %2'si sökme-takma sırasında gerçekleşmiştir.

1.1. Elektriksel Riskler

Tarım sektöründe elektrik tesisatları ve yüksek gerilim hatları, uzatma kabloları kaynaklı birçok kaza ve yangın görülmektedir.

Bu tip kazaların başlıca sebebi yine makinalar çalışma prensipleri ve tesisat konusunda bilgi eksiklikleri ve sistemlerin güvenli ve uygun çalışabilir kalite ve durumda malzeme kullanılmamasıdır.

2.1. Ergonomi ile İlgili Sorunlar

Yüksek beden gücü isteyen her iş kolunda olduğu gibi tarım sektöründe de ergonomi her yönüyle ön planda tutulmalıdır. Tarım sektöründe çalışanlar uzun saatler uygun olmayan pozisyonlarda çalışmakta ve kas iskelet dolaşım sistemleri ile ilgili sorunlar yaşamaktadırlar.

Ağır yüklerin uygun olmayan pozisyonlarda kaldırılıp indirilmesi, kültürel işlemler sırasında desteksiz çalışma duruşları, kullanılan alet ekipmanların titreşimi gibi sebepler uzun vadede çalışanların sağlıklarını tehdit etmektedir (Şekil 6).

Şekil 4. Ağır Yüklerin Taşınması

Bunların yanı sıra çalışmakta olan alet ve makinalar için çalışan güvenliğini sağlayacak önlemlerin alınması, burkulma, incinme gibi durumlarda acil müdahale etme gereği göz önünde bulundurulmalıdır (Anonim, 2019).

1.1. Kimyasal Riskler

Tarım sektöründe ilaçlama ve gübreleme işlemleri üretim yoğunluğuna göre farklılık göstermekle birlikte yoğun iş gücü ve bilgi gerektiren kültürel işlemler arasındadır. Pestisitlerle dünyada her sene 1-5 milyon insan zehirlenme yaşamaktadır (Bronstein, 2009).

Şekil 5. İş Sağlığı ve Güvenliğine Uygun İdeal İlaçlama

Bu işlemler esnasında hava şartları, uygulayıcının mesleki bilgisi, koruyucu önlemlerin alınmış olmasına bağlı olarak değişen oranlarda zehirlenmeler, alerjiler, kanserojenik etkiler görülmektedir.

Pestisitlerin neden olduğu başlıca sağlık sorunları;

- ✓ Göz, cilt ve solunum yolu tahrişleri
- ✓ Alerjik tepkiler,
- ✓ Kusma, baş ağrısı, ishal,
- ✓ Garip ve saldırgan davranışlar, depresyon (sinir sistemi etkilenmeleri),
- ✓ Kaslarda zayıflık,
- ✓ El ayak eşgüdümünde sorunlar,
- ✓ Ciddi durumlarda akciğer ödemi,
- ✓ Parkinson hastalığı,
- ✓ Mutasyon,
- ✓ Kanseri (lösemi, lenfoma, beyin ve yumuşak doku kanserleri vb.)

1.1. Biyolojik Riskler

Tarım sektöründe bitki parçacıkları sebebiyle, *Brusellosis*, *Salmonellosis*, *Tularaemia* gibi bakteriyel, *Tinia capitis* gibi mantari, *Orf*, *Rabies* gibi viral kökenli hastalıklar, alerjik durumlar, ısırılmalar çokça görülmektedir. Ayrıca hayvan kaynaklı yaralanmalarla, çarpmalarla, düşmelerle de sıklıkla karşılaşmaktadır.

2.1. Barınma ve Beslenme Ortamıyla İlgili Riskler

Tarım sektörü çalışanları için en büyük sorunlardan biri bu aşamada ortaya çıkmaktadır. Temiz içme ve kullanma suyu bulunamaması, kişisel temizlik için uygunsuz koşullar, haşere ve bozuşma kaynaklı hastalıkların önüne geçilmesi için bu ortamların hijyeninin sağlanması şarttır.

SONUÇ

Tarım sektörü doğası itibarıyla kendine özgüdür. Diğer iş kollarından çalışma koşulları, yaşam standartları, iş ortamı gibi konularda ciddi farklılıklara sahiptir. Genellikle aile işletmesi olarak sürdürülen ve kesin çizgilerle iş ve ev yaşamının birbirinden ayıramadığı nadir sektörlerdendir.

Kayıt dışılığın ve çocuk işçi oranının en yüksek olduğu sektörler arasında olan tarım sektöründe çalışan refahı ve güvenliğini arttırmak amaçlı yapılan tüm yasal düzenlemeler ne yazık ki aktif çalışma hayatında tarım sektörü çalışanlarının yaşam standardını etkilememiştir.

Halen uzun çalışma saatleri, çalışma temposu, yetkin personel eksikliği, sosyoekonomik ve politik etmenler, düşük kazanç, çocuk işçilerin yaygın olarak çalıştırılması ve en önemlisi tarımın bir meslek olarak değil de bir yaşam biçimi olarak görülerek tüm yaşama entegre edilmesi, dolayısıyla sosyal güvence eksikliğine bağlı olarak karşılaşılan iş kazalarına karşı güvencesizlik çözüm bekleyen sorunlar arasındadır.

KAYNAKLAR

Bronstein, A.J., 2014, Pesticides, Mc Daniel College Magazine, Westminster

Tarımda Ergonomik Riskler, 2019. T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Yayınları, 2019.

Tarım Araçlarının Güvenli Kullanımı Çalıştayı, 2012, Ankara

Tarımda İş Sağlığı ve Güvenliği Rehberi, 2019. T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Genel Yayın No: 44

TÜİK, 2022. İşgücü İstatistikleri. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-Kasim-2021-45641>

